

פרשת ושב

ולכן "רוח הקודש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו", שראובן סבר שיוכל לשכנע את אחיו בצדקת יוסף, ולא עשה כן כדי לחייבו! ונפלא. (פניני קדם)

"וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְיִשְׁמָעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף" (לז, כח).

איתא ב"לוקוט שמעוני" שהשבטים קנו בעשרים כסף נעלים וזה גם מה שכתוב בהפטר "כה אמר ד' על שלושה פשעי ישראל... על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים" (עמוס ב, ו) "מכרם בכסף צדיק" זה יוסף הצדיק שמכרו אותו "בעבור נעלים".

ויש להבין מדוע קנו בכסף זה דוקא נעלים.

מבאר ה"שלמה חדשה": דבר מעניין הוא שבכל התורה כשמדובר על רכילות, כותבים זאת בלשון הליכה - "לא תלך רכיל בעמך", ובפסוק נוסף כתוב: "כלם סרי סוררים הלכי רכיל" (ירמיה ו, ח).

מבאר רש"י, שרכילות - זה כמו רוכל: נמצא כאן ומרכל; הולך לשם ומרכל. שומע שם ובא לפה ומרכל... הרכלן משתמש ברגליו כל הזמן.

למה האחים דנו את יוסף? כי הוא הלך רכיל אצל יעקב אביהם. ועתה, כדי לזכור שדנו אותו על רכילות, הם קנו נעליים, ומדוע צריכים לזכור זאת, כדי שחלילה לא יבואו לידי אותו מכשול...

לפי זה מיושבת קושיית המפרשים: יוסף הצדיק היה יפה תואר וגיבור. ואם כן איך מכרו אותו בעשרים כסף בלבד?

התירוץ הוא, שהם לא רצו להרויח כסף במכירה זו. וכל כוונתם היתה רק לזכור שדנו אותו על רכילות. ולא יבואו לידי אותו מכשול לכן מכרו אותו בעשרים כסף וכל אחד קנה לעצמו נעלים בשתי כסף. (להתעדן באהבתך)

"חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהֶאֱפָה לְאֲדֹנָיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם" (מ, א).

מדוע כאשר הוזכר שר המשקים נאמר: "משקה מלך מצרים", ואילו לגבי שר האופים לא הוזכר שהיה 'אופה מלך מצרים'?

מבאר המלבי"ם: חז"ל אמרו כי חטאו של שר המשקים היה שנמצא זבוב במשקה שהגיש לפרעה, ואילו חטאו של שר האופים היה שנמצא צרור בלחם. אם נתבונן בחטאם נראה כי חטאו של האופה הוא פשיעה גדולה, ואפילו אם היה מגיש זאת לפני שר קטן, גם אז היה נחשב הדבר לפשע אם נמצא בלחם עפר וצרורות. לעומת זאת, חטאו של שר המשקים הוא בגדר 'אונס' שהרי נפילת זבוב למשקה היא דבר שכמעט אי אפשר למונעו. אלא שכל חומרת חטאו היתה מחמת שהוא 'משקה מלך מצרים', בעוד שאם היה משקה אצל אחר לא היה נחשב לחטא כלל.

לכן הדגישה התורה: "חטאו משקה מלך מצרים" - שכל חטאו היה רק בהיותו אצל מלך מצרים. לעומת זאת, "והאופה" חטאו היה פשיעה ממש, אפילו אם לא היה אופה אצל מלך מצרים. (טללי אורות)

"מצות חנוכה - נר איש וביתו, והמהדרין - נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו' בית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך" (שבת, דף קא, ב).

צריך להבין, מדוע דווקא במצוה זו הוסיפו חז"ל את מצות "המהדרין מן המהדרין" מה שלא הוסיפו בשום מצוה?

אלא מפרש הר"ק בעל הבני יששכר זיע"א ביאור נפלא: דהנה ידוע שגר חנוכה רומז על אור התורה כדכתיב "נר מצוה ותורה אור". והנה, חכמת התורה אינה כשאר החכמות, שבהם, כששומע אדם איזה מושל מחכם אחד ונתפס הדבר בשכלו, שוב אין מן הצורך לו לחזור עליה, כי לא יוסיף אומץ בה. מה שאין כן בדברי תורה, אם שמע איזה מושל מרבו, אם יחזור על לימודו ויתבונן בה שוב, אזי יתוסיף בה אור חדש והשכלה נוספת (עיין זוהר בראשית קצב), כי דברי תורה חיות הנה ומילדות בכל פעם אותיות וטעמים חדשים מתוקים מדבש ונופת צופים.

וזהו שאמרו חז"ל: "מצות חנוכה" - אור התורה, "נר איש וביתו" - יוצאים התלמידים ידי חובת לימוד התורה על ידי שמיעתם מרבה, מדין שומע כעונה, כשם שבגר חנוכה יוצאים על ידי שאחד מדליק לכולם. אמנם, ה"מהדרין" - כאשר הם "מהדרים" וחוזרים על לימודם בפה, אזי "נר לכל אחד ואחד" - מתווסף אור חדש והבנה נוספת לכל אחד בפני עצמו. "המהדרין מן המהדרין" - וכל כמה שהם חוזרים על לימודם עוד ועוד, "מוסיפים והולכים" - מולידים בכל פעם טעמים וביאורים נוספים עמוקים עד למאוד מה שלא השיגו בפעמים הקודמות... (פנינים - ברגר)

"אֵלֶּה תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעַר... וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתֶּם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם" (לז, ב).

שלוש תמיהות ויישוב נפלא אחד - כתב על כך הגאון רבי יחיאל מיכל רבינוביץ מסלוצק, בעל "אפיקי ים":

ראשית, הוא מקשה, מהי כוונת "והוא נער"? מה בא הכתוב ללמדנו בזה? שנית, מהו הלשון "ויבא יוסף את דבתם רעה"? למה לא כתב הפסוק בפשוטות: "ויספר יוסף", כפי שנאמר בסמוך (פסוק י'): "ויספר אל אביו"? והשלישית, מה פשר הלשון "אל אביהם"? למה לא כתב "אל אביו", כפי שנקט בפסוק זה "נשי אביו"? וכי אביהם הוא ולא אביו? והוא מסיים: "והוא פלא".

אלא - יישב ה"אפיקי ים" - הפסוק בא לומר עד כמה היתה גדולה צדקותו של יוסף, שלא בא חלילה להוציא דיבה על אחיו, אלא כוונתו היתה לטובה, והכל עשה על פי הדין!

שכן הדין הוא (כמבואר ב"חפץ חיים", הלכות לשון הרע, כלל י', סעיף ב', אות ג'), שהרואה אדם שעושה דבר שאינו כהוגן, ורוצה הוא לספר על כך לאביו או לרבו בכדי שיוכיחו את אותו אדם על מעשהו וינסו להחזירו למוטב, ישנם שלושה תנאים עיקריים שעליו להקפיד עליהם: האחד - שלפני כן ינסה להוכיחו בעצמו, ורק אם הוכיחו ולא הועילה תוכחתו, או אם משער מראש שתוכחתו לא תועיל, רשאי הוא לגלות לאביו או לרבו את מעשיו של אותו אדם. השני - שיספר באופן מדויק את המעשה ולא יגדיל בדבריו את העוולה. והשלישי - שתהיה כוונתו אך ורק לתועלת, ולא ליהנות חלילה מהפגם של חברו.

עתה נשוב ללשון הפסוק, שלדברינו מדויק הוא להפליא:

תחילה מקדים הפסוק ואומר: "והוא נער", וזאת בכדי להסביר מדוע לא הוכיח יוסף את אחיו בטרם גילה לאביו את מעשיהם, כפי הדין, והתשובה לכך היא ששער שבודאי לא תועיל תוכחתו, שהרי הם נהגו לזלזל בבני השפחות, ואילו היה 'נער' - משמש ומשרת אצל בני השפחות, וקל וחומר שלא יטו אוון לתוכחתו! (וכן פירש המלבי"ם).

לאחר מכן אומר הפסוק: "ויבא יוסף את דבתם רעה", ולא "ויספר" - ללמדנו שסיפר בדיוק נמרץ את מה שעשו בלי להוסיף אף דיבור מיותר, ולכן אמר "ויבא" - כאדם המביא דבר ממקום למקום, שאינו נוגע כלל במטענו, אלא רק מעבירו כפי שהוא בדיוק!

ולבסוף מלמדנו הפסוק שכוונתו היתה אך ורק לתועלת, כדי שיוכיחו אביהם, וזאת נרמז בלשון הכתוב "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם", כי בספרו על כך ליעקב לא חשב כלל ליהנות מהפגם שלהם על ידי שאביו יחבבו יותר, אלא היה בדעתו רק לספר לאביהם, שיכולך להוכיחם, כאילו אין הדבר נוגע כלל לו עצמו, וכאילו אינו אביו כלל, אלא רק אביהם!

כתתור ופרח!

"הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיֵּד אֶל תְּשַׁלְּחוּ בוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֶת מִצְרַיִם" (לז, כב).

מפרש רש"י: "למען הציל אותו" - רוח הקודש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבוא הוא ויטלנו משם, אמר אני בכור וגדול שבכולם, לא יתלה הסרחון אלא בי'.

וקשה, מאחר וראובן אמר "ויד אל תשלחו בו" הרי הדבר ברור שכוונתו היתה להצילו מידם, ולשם מה הופיעה בת קול?

ועוד, מדוע רש"י כופל ואומר "אני בכור וגדול שבכולך"?

ועוד, מהו "לא יתלה הסרחון אלא בי", וכי באחים לא יתלה הסרחון כלל? ועוד קשה, מה הקשר בין תחילת דברי רש"י לסופם?

ביאור נפלא ביאר בספר "עיר דוד": דהנה, בגמרא בסנהדרין (דף יז.) ישנה הלכה בדיני נפשות: "אמר רב כהנא, סנהדרין שראו כולן לחובה, פוטרין אותו (כלומר, כאשר בית דין דנים דיני נפשות וכולם מחייבים - הנדון יוצא זכאי, וע"ש מדוע).

דין נוסף מופיע בגמרא (שם, דף לב.), שבדיני נפשות מתחילין מן הצד, והיינו מן הקטן שבדיינים.

מעתה יבוארו דברי רש"י כמין חומר: כיון שהאחים דנו את יוסף כבית דין, הרי שהתחילו לדון 'מן הצד' - מן הקטן שבאחים, וסיימו בגדול שבכולך. וכיון שכל האחים דנו לחובה, הרי שכיון שראובן הוא האחרון שצריך לדון - לא יתלה הסרחון אלא בו, כיון שעתה פסק הדין תלוי בו. ומכיון שראובן דנו לזכות ואמר "ויד אל תשלחו בו", היה אפשר לומר שדנו לזכות כדי ש"ע"י כך יקבל עונש מיתה. שהרי אם היה דנו לחובה - יוסף היה נפטר מחיוב מיתה.

